

Broj: Ž-BL-06-711/15, 761/15 i 800/15
Dana, 15.01.2016. godine

Broj preporuke: P-18/16

„Boksit“ Milići d.o.o.

Lukić Polje bb
75446 Milići
n/r Predsjednika

***SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O (NE)POŠTOVANJU LJUDSKIH PRAVA I PRAVA IZ OBLASTI
RADA U KOMAPNIJI „BOKSIT“ MILIĆI***

I Uvod

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine, odlučili su da sprovedu istraživanje po službenoj dužnosti (ex officio) vezano za informacije koje ukazuju na kršenje prava radnika u kompaniji „Boksit“ a.d. Milići.

Predmeti su registrovani pod brojevima **Ž-BL-06-711/15, Ž-BL-06-761/15 i Ž-BL-05-800/15.**

Navodi žalbe razmatrani su u okvirima Zakona o zabrani diskriminacije¹, Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine² kao i međunarodnih standarda ljudskih prava sadržanih u konvencijama koje se primjenjuju u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine.

II Postupak istrage

Informacije kojim raspolažu Ombudsmeni, ukazuju da su pojedini uposlenici Kompanije „Boksit“ a.d. Milići u proteklim mjesecima bili izloženi različitim radnjama od strane poslodavca koje su dovele do kršenja njihovih prava.

U skladu sa ovlaštenjima iz Zakona o zabrani diskriminacije, a u cilju blagovremenog i preventivnog djelovanja, ombudsmeni su dana 30.11.2015. godine, izdali saopštenje za štampu kojim podsjećaju da su Zakonom o zabrani diskriminacije, između ostalog, kao posebni oblici diskriminacije zabranjene radnje uznemiravanja i mobinga, gdje uznemiravanje predstavlja radnju

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 59/09

² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 19/02, 34/05, 32/06

koja ima za svrhu ili čiji je efekat povreda dostojanstva lica i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog ambijenta, dok je mobing oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koji podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu čija je svrha ili posljedica degradacija radnih uvjeta ili profesionalnog statusa zaposlenih.

Dana 30.11.2015. godine, Institucija ombudsmena uspostavila je kontakt sa Predsjednikom Kompanije, tražeći sastanak i informacije vezane za navode o kršenjima prava radnika. U svom odgovoru, Predsjednik Kompanije je istakao da nije spreman na sastanak sa predstavnicima Institucije ombudsmena, navodeći da je u Kompaniji izvršen veliki broj inspeksijskih nadzora, bez osnova, da stalne kontrole ometaju proces rada te da će sve informacije dostaviti u pismenom obliku.

Nakon toga, predstavnici Institucije ombudsmena su uspostavili kontakt sa J.S., radnicom koja se žalila na povredu prava na radnom mjestu, kao i na fizički napad od strane Predsjednika Kompanije, sa Policijskom stanicom u Milićima, sa Okružnim tužilaštvom Istočno Sarajevo, Područno odjeljenje u Vlasenici, kao i sa sjedištem Okružnog tužioca u Istočnom Sarajevu.

Dana 01.12.2015. godine, predstavnici Institucije ombudsmena posjetili su opštinu Milići, kojom prilikom su obavljani razgovori sa radnicom J.S. i komandrom Policijske stanice u Milićima, S.B.

Iz obavljenih razgovora, između ostalog, proizilazi da je J.S. izrečena disciplinska mjera otkaz ugovora o radu, zbog različitih povreda radnih dužnosti, da je policija saslušala oštećenu i odgovornu stranu povodom incidenta fizičkog napada, te da je izvještaj o tome neposredno po uzimanju izjava i saslušanju strana prosljedila nadležnom tužilaštvu.

Dana 22.12.2015. godine na održan je sastanak sa okružnim tužiocem Okružnog tužilaštva u Istočnom Sarajevu i izvršen je uvid, shodno odgovoru okružnog tužioca od 14.12.2015. godine dostavljenog Instituciji ombudsmana, u 4 predmeta vezana za dešavanja u Kompaniji Boksit iz Milića, a povodom:

- korespondencije e-mailovima i na Facebook-u, koja ukazuje na eventualne prijetnje, uvrede i ugrožavanje sigurnosti gdje je nadležna policijska stanica MUP-a RS dostavila Izvještaj o poduzetim mjerama i radnjama 12.10.2015. godine, a izvršena dopuna od 23.10.2015. godine od strane podnositelja prijave;
- povodom fizičkog napada na radnicu preduzeća a u policijskom izvještaju je navedena pravna kvalifikacija, odnosno povreda člana 155, stav (1) KZ RS, u spisu se nalazi i Zapisnik o prijemu usmene prijave, ljekarski nalaz i izjave oštećene i drugih svjedoka;
- povodom evidentirane SMS poruke sa nepoznatog broja telefona, koje se smatraju prijetnjama, a u spisu je izjava imenovanog o porukama i slike poruka sa mobitela. Podnosilac prijave je dao policiji na uvid poruke, na osnovu čega je sačinjena njegova pisana izjava a potom navedeni Izvještaj dostavljen Tužilaštvu, i konačno,
- povodom Izvještaja policije o poduzetim mjerama i radnjama od 28.10.2015. godine dostavljenog Tužilaštvu od strane PS, sačinjen na osnovu prijave jednog od radnika koji također ukazuje na određene prijetnje i navodi izjave i imenuje neka lica.

Svi predmeti su tek formirani i nisu poduzimane još nikakve radnje u istima. Tužilac je izjavio da se predmeti u Tužilaštvu uzimaju u rad po hronološkom redosljedu zaprimanja prijava, osim izuzetno (predmeti koji se tiču pritvora) i da će navedeni predmeti biti uzeti u rad kada budu na redu. Po slobodnoj procjeni tužioca (iako je istakao da je teško precizirati, obzirom na opis posla i aktivnosti tužioca) predmeti bi trebali biti u radu u toku naredne (dakle 2016) godine.

U izjašnjenju Kompanije Boksit od 01.12.2015. godine navodi se, između ostalog, da radnici nisu bili žrtve kršenja ljudskih prava, da se pozivaju Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske kao i nadležni inspekcijski Organi da izvrše kontrole i utvrde da li se krše prava iz radnog odnosa kao i da se pozivaju svi zaposleni koji su ugroženi da podnesu tužbu Sudu za naknadu štete.

U saopštenju za javnost Sindikata Kompanije „Boksit“ Milići od 29.10.2015. godine, navodi se da se najoštrije osuđuju medijski i drugi napadi na Predsjednika Kompanije, na Kompaniju i njene zaposlene, da je dugogodišnja praksa da se vrše različita ispitivanja i istraživanja, kao što su psihotestovi, ispitivanja iz zaštite na radu, poznavanje propisa i poligrafska ispitivanja, da su zaposleni na to dobrovoljno pristali, i nisu se obratili Sindikatu, niti bilo kojoj drugoj Instituciji za zaštitu, da su prosječna primanja 1.100 KM a da radnici imaju i niz beneficija, te da istrage oko dešavanja u Kompaniji i pojedini medijski istupi samo donose štetu radnicima.

Uz Izjašnjenje Kompanije, dostavljene su i kopije Odluke o otkazu ugovora o radu za J.S. od 20.11.2015. godine, saopštenje za javnost od 05.11.2015. godine, a povodom navoda o incidentima vezanim za radnike obezbijedenja Kompanije i Zapisnik sa saslušanja zaposlene J.S. u disciplinskom postupku od 20.11.2015. godine.

Dana 14.12.2015. godine, Instituciji ombudsmena se obratio S.V., navodeći da je dana 10.12.2015. godine, na zvaničnom web sajtu Kompanije objavljeno da ukupno 10 lica ima zabranu kretanja u prostorijama „Boksita“ kao i drugim pratećim objektima i mjestima kao što su „Autobuska stanica“ „Dom rudara“ itd. sa obrazloženjem da su navedena lica sa svojim javnim nastupima štetila ugledu Kompanije „Boksit.“

Institucija ombudsmena, na osnovu članka iz lista Oslobođenje od 04.11.2015. godine, pod naslovom „Obračun u Milićima – Privatna policija Rajka Dukića ranila mladića“, otvorila istragu po službenoj dužnosti vezano za opisani incident.

U pogledu prijavljenih krivičnih djela na području opštine Milići, a koja su vezana za Kompaniju Boksit ili njene radnike, na dopis Institucije ombudsmena od 10.12.2015. godine, MUP Republike Srpske, Uprava Policije, je dana 28.12.2015. godine, dostavila informaciju u kojoj se navodi da pripadnici MUP-a Republike Srpske, konkretnije, Policijske stanice Milići, blagovremeno postupili po prijavama te da su u konkretnim slučajevima preduzete sve neophodne mjere i radnje na dokumentovanju i kompletiranju navedenih događaja, te su isti sačinili izvještaj koji su prosljedili nadležnom tužilaštvu na tužilačku odluku. U pomenutom aktu MUP-a, navodi se da će Institucija ombudsmena biti blagovremeno informisana o svim novim saznanjima oko konkretnih slučajeva i u narednom periodu.

III Relevantno zakonodavstvo

Ustav Bosne i Hercegovine³

Član II stav 1.

„Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda“.

Član II/4 (Nediskriminacija)

"Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status."

Zakon o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine⁴

Član 1.

1. Ombudsmen za ljudska prava Bosne i Hercegovine je nezavisna institucija uspostavljena u cilju promovisanja dobre uprave i vladavine prava, zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih lica, kako je zajamčeno posebno Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku tog Ustava koja će s tim u vezi nadgledati aktivnosti institucija Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i distrikta Brčko, u skladu sa odredbama ovog Zakona.

Član 2.

- 1. Institucija će razmatrati predmete koji se odnose na slabo funkcionisanje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjene od strane bilo kojeg organa vlasti u Bosni i Hercegovini.*
- 2. Institucija će djelovati po prijemu žalbe ili ex officio....*

VII – Obaveza saradnje sa Ombudsmenom (Član 25)

1. Organi vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su Instituciji pružiti odgovarajuću pomoć u istrazi i vršenju kontrole.

X – Preporuke (Član 32) Ombudsmen može dati preporuke organima vlasti u Bosni i Hercegovine

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini⁵

Član 4 – Ostali oblici diskriminacije

(3) Mobing je oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koji podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu čija je svrha ili posljedica degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlenog.

³ „Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini“

⁴ Sl. glasnik BiH, broj 19/02, 34/05, 32/06

⁵ Sl. glasnik BiH, broj 59/09

Član 15 – Teret dokazivanja

(1) U slučajevima kada lice ili grupa lica navode činjenice u postupku iz člana 12. ovog zakona, potkrepljujući navode o tome da je zabrana diskriminacije prekršena, navodni prekršilac dužan je dokazati da nije prekršio princip jednakog postupanja ili zabrane diskriminacije u predmetu rasprave.

Član 18 – Zaštita lica koja prijavljuju diskriminaciju ili učestvuju u postupku

Nijedno lice koje je prijavilo diskriminaciju ili učestvovalo u pravnom postupku za zaštitu od diskriminacije neće trpjeti nikakve posljedice zbog takvog prijavljivanja ili učestvovanja.

IV Mišljenje i zaključak Ombudsmena BiH

Izneseno činjenično stanje utvrđeno tokom postupka istrage, dostavljenu relevantnu dokumentaciju, izjašnjenja i dostavljene akte, Institucija ombudsmena cijenila je u svjetlu domaćeg relevantnog zakonodavstva, kao i međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koji se primjenjuju u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine.

Dana 23.10.2015. godine, ukupno 25 radnika je pozvano na poligrafsko testiranje povodom odavanja informacija iz rada kompanije. Jedna od radnica, J.S., dobila je otkaz ugovora o radu, a u obrazloženju se, između ostalog navodi da je pala na određenim pitanjima tokom poligrafskog ispitivanja (Odluka disciplinskog organa Kompanije „Boksit“ a.d. Milići, br. 01-A-01-6520/15 od 20.11.2015. godine, str. 5 Odluke). Informacije prikupljene tokom posjete predstavnika Institucije ombudsmena opštini Milići ukazuju na to da su i drugi radnici izloženi pritisku i strahu, različitim radnjama preduzetim od strane predsjednika Kompanije što se ogleda u različitim vrstama provjera i nametanja obaveza nevezanih za osnovnu djelatnost preduzeća.

Oštećena strana je učinila vjerovatnim navode da je došlo do povrede njenih prava iz radnog odnosa, a radnje preduzete u spornom vremenskom periodu su imale negativan uticaj i na njeno zdravlje, o čemu posjeduje validnu medicinsku dokumentaciju. Oštećena strana je bila okrivljena u disciplinskom postupku, nakon čega joj je izrečena mjera otkaz ugovora o radu što povlači i raskid ugovora o stambenom kreditu odnosno ugovora o kupovini stana. Prijavljeni fizički napad i prijetnje takođe su uticali na izazivanje osjećaja straha i ograničavanje slobode kretanja, a oštećena strana se nalazi u vidno potrešenom stanju, što dodatno otežava činjenica da se radi o mladoj osobi u maloj sredini gdje se gotovo svi mještani međusobno poznaju.

Sa druge strane, označeni javni organ nije dokazao da su sva druga lica u istoj ili sličnoj poziciji bili jednako tretirani od strane uprave preduzeća, bez obzira što se direktor pozvao na opšte pravne akte i interne akta koji opravdavaju postupke prema oštećenoj strani.

Ombudsmeni ukazuju na činjenicu da poligraf nije predviđen kao dokazno sredstvo u bilo kojem zakonu, i na rezultatima takvog testiranja ne mogu se zasnivati odluke o tome da li je počinjena određena radnja koja povlači nečiju odgovornost. Poligraf služi u operativnom radu policije, najviše ako postoje indicije da je neko nešto uradio, jer da jeste dokazno sredstvo, koristio bi se u krivičnom postupku.

Institucija ombudsmena naročito se protivi upotrebi poligrafa u gore opisanom kontekstu, jer je vrlo podložan manipulaciji. Prema mišljenju stručnjaka iz ove oblasti, „postoji niz metoda da se poligraf obmane, a vrlo je podložan manipulaciji onih koji postavljaju pitanja, jer mogu da ih formulišu tako da dobiju odgovor kakav žele," a navodi se i da je to „samo populistička metoda koja služi uglavnom u medijske svrhe i kao zabava za narod". Pristanak na poligraf ili njegovo odbijanje zvanično nije otežavajuća okolnost, ali se time manipuliše, to se uvijek navodi u krivičnoj prijavi i to je motiv onima koji se ispituju da pristanu na njega. Ombudsmeni podvlače da se u konkretnom slučaju nije vodio krivični postupak niti krivična istraga od strane ovlaštenih organa, nego je iskorišten kao metod disciplinovanja radnika, mimo Zakona o radu i drugih opštih propisa koji regulišu oblast radnih odnosa, pa se njegova upotreba može doživjeti kao mobing od strane lica koja su suočena sa dilemom da li da na isti pristanu ili snose posljedice koje mogu ugroziti njihov radni status.

Mobing je problem savremenog društva koji se može različito manifestovati i u najvećem broju slučajeva ostavlja višestruke negativne posljedice. Osim što se sa posljedicama suočava žrtva, zasigurno se može reći da posljedice mobinga osjeća i porodica žrtve, ali štetu trpi i organizacija. Često, rukovodioci organizacija nisu svjesni posljedica koje mobing može izazvati i na samo preduzeće i upravo zbog toga je potrebno stvoriti sigurnost kod zaposlenih da neće snositi posljedice u slučaju prijavljivanja mobinga. Rezultati istraživanja su pokazali da u samo 23% slučajeva organizacije imaju unutrašnje akte koji regulišu mobing, dok najveći broj ispitanih uopšte nije upoznat da li su zaštićeni aktima organizacije, što ni u konkretnom slučaju nije utvrđeno.

U pogledu navoda o zabrani kretanja pojedinim licima, predstavnici Institucije ombudsmena su se neposredno po prijemu žalbe, uvjerali da je takva zabrana zaista i postavljena na zvaničnu internet stranicu Kompanije, da se u njoj (zaključno sa danom 08.01.2015. godine) navode imena 13 lica kojima se zabranjuje ulazak i boravak u objektima i prostoru Kompanije "Boksit" a.d. Milići, kao i pružanje usluga bilo koje vrste, da ta zabrana obuhvata ugostiteljske objekte, prevozna sredstva (autobuse), Autobusku stanicu, Dom rudara itd. sa obrazloženjem da su ti objekti privatna imovina, u vlasništvu akcionara Kompanije. Ombudsmeni ovakav vid zastrašivanja i iznošenja optužbi koje nisu utvrđene u zakonom propisanim procedurama smatraju naročito neprihvatljivim, obzirom da se radi o ograničavanju osnovnih ljudskih prava, a da tome nije prethodila zakonom propisana procedura utvrđivanja odgovornosti, tim više što se radi o javnim objektima, koji bez obzira na vlasničku strukturu, po svojoj prirodi moraju biti dostupni svim građanima, bez diskriminacije.

Uvidom u zvaničnu internet stranicu Kompanije, ombudsmeni su također utvrdili da je nastavljena praksa poligrafskog testiranja, gdje je posljednje takvo testiranje zakazano za 05. januar 2016. godine, za ograničen broj lica različitih strukovnih profila, da nastavak ovakve prakse sigurno ne može imati pozitivan efekat na radno okruženje, a stepen zadovoljstva radnika radnim uslovima moguće je ispitati na niz mnogo primjerenijih načina.

Ombudsmeni, konačno, podsjećaju da privredna društva ovakvog kapaciteta moraju sa naročitim stepenom odgovornosti tretirati prava zaposlenih, jer se radi o ostvarivanju jednog od egzistencijalnih prava, gdje Uprava ne bi smjela koristiti položaj nadređenosti i autoriteta, nego eventualne animozitete, netrpeljivosti ili nesporazume prevazići na profesionalan i konsenzualan način, pa ombudsmeni u skladu sa svojim ovlaštenjima iz člana 32. Zakona o ombudsmenu za

ljudska prava Bosne i Hercegovine i člana 2.stav 2) Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, daju

P R E P O R U K U
Upravi Kompanije „Boksit“ a.d. Milići

1. da preduzme neophodne mjere kako bi se iz poslovne prakse eliminisale radnje koje dovode ili mogu imati za posljedicu uznemiravanje radnika ili izazivanje osjećaja nesigurnosti i straha, a u skladu sa pozitivnim propisima i nalazima iz ove Preporuke;
2. da u roku od 30 dana, počev od dana prijema ove Preporuke, obavijesti Ombudsmene BiH o postupcima i rokovima za preduzimanje mjera na realizaciji ove preporuke.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Mr. sci. Jasminka Džumhur, s.r.

Nives Jukić, s.r.

Dr. Ljubinko Mitrović, s.r.

Dostaviti:

2X Podnosiocima žalbi (kontakt podaci u spisu)

1X Parlamentarna skupština BiH, Zajednička komisija za ljudska prava, Trg BiH br 1, Sarajevo

1X U spis